Posudek oponenta disertační práce

Autor práce: PhDr. Hana Sotáková
Studijní program: Pedagogická psychologie
Školitel: PhDr. Miroslav Rendl, CSc.
Oponent: doc. PhDr. Barbora Bazalová, Ph.D.
Pracoviště: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta,
Katedra speciální a inkluzivní pedagogiky

Disertační práce je zaměřena na žáky s poruchou autistického spektra (PAS) a na zjištění, zda tyto poruchy s sebou nesou také nadání pro matematiku. Zvolené téma je při současných inkluzivních způsobech edukace a významném nárustu žáků s PAS aktuální. Výzkumný soubor tvořilo šest žáků s diagnózou PAS a dvanáct žáků bez této diagnózy. Práce je tvořena částí teoretickou a částí prezentující výzkum. Autorka odvedla velký kus výzkumné práce, stanovený cíl práce byl splněn. Mám ale výhrady k některým jevům.

Teoretickou část práce považuji za velmi slabou. Největší nedostatek spatřuji ve velmi chabé práci s literárními zdroji. Autorka zvolila sice zdroje od erudovaných autorů, ale zdroje zastaralé. V roce 2019 nelze primárně citovat zdroje z let 1995, 1999, 2000, 2002, 2006 apod., zvláště pokud měla autorka k dispozici několik let doktorandského studia. Oblast vědění o PAS se rapidně rozšiřuje v posledních mnoha letech, toto vůbec není v teoretické části práce reflektováno, text pak působí jen jakési „nutné zlo odkudsi opsané, které v práci musí být“ bez toho, že by nás autorka přesvědčila o tom, že se orientuje v nových přístupech, teoriích, studiích, autorech apod. Teoretická část je napsána primárně ze dvou zdrojů, což je velmi málo. Autorka použila snad nejcitovanější publikaci z oblasti PAS od K. Thorové z roku 2006, proč ale více nepracovala s novějšími díly této autorky? Druhým dílem je text Šporclové, který je sice z roku 2018, ale teorii disertační práce nelze postavit primárně na jednom zdroji jedné autorky.

Druhou slabinou této části je její obsah, výběr témat, autorka popisuje obecné dobře známé informace o PAS, které jsou zaneseny snad v každé publikaci k tomuto tématu, navíc z dnešního pohledu je prezentuje zastarale. Proč uvádí triádu diagnostických kritérií, když toto je dnes již překonáno, sama autorka práce o tom krátce píše, ale pak se vrací k rigidnímu opisování informací o triádě. Stejně tak je krátce zmíněno revidované vydání ICD-11, které je platné od roku 2018 (státy mají několik let na implementaci), autorka ale dále v textu pracuje se starou verzí, tedy ICD-10 (např. tabulky na s. 19). Postrádám mnohem hlubší vhled do

klíčového tématu práce, tedy matematických dovedností u dětí s PAS. Autorka sklouzla k nešvaru u mnohých studentů v současné době, a to prostému konstatování, že takové informace a výzkumy neexistují. Rešerše knižních zdrojů k tématu a již provedených výzkumů jak českých, tak zahraničních, mělo být obsahem této části práce, aby ta byla nová, obohacující. Studentka je v programu pedagogická psychologie, domnívám se tedy, že psychologické přístupy nejsou rozebrány do hloubky, opět je čtenáři předložen jen stručný popis základních přístupů, který je uveden téměř v každé odborné publikaci k PAS. Proč autorka nereflektovala nové závratné změny, které se v České republice dějí ohledně přístupu ABA (četná bouřlivá jednání ve Vládě, se zdravotními pojišťovnami, nové studium na Masarykově univerzitě, zahraniční odborníci u nás apod.)? Příjemným zpestřením teoretické části jsou krátké případové studie, které čtenáři přinášejí vhled z praxe (s. 26, 27).

Výzkumná část práce je velmi obsáhlá, detailně popisuje průběh šetření, je patrné, že autorka práce chtěla čtenáři detailně představit, co se dělalo, s kým, jaké byly reakce respondentů apod. Nicméně i zde mám výhrady. Naprosto postrádám prezentaci metodologie výzkumu, a to jazykem metodologie výzkumu. Vše je představeno deskriptivním způsobem, ale to je na disertační práci málo. Student má prokázat, že se orientuje ve vědeckých postupech a umí je prezentovat. Toto bylo zcela vynecháno. Co například validita a reliabilita? Jakými metodami a technikami bylo pracováno, umí je autorka definovat?

Další výhradu mám k množství prezentovaných dat. Do práce samotné a poté opakovaně do příloh bylo dáno snad vše, co během výzkumu vzniklo, a to projevy jednotlivých žáků, postupy apod. Čtenář je tak zahlcen a osobně se domnívám, že v samotné práci mají být až překódovaná, finální data, výsledy a náznak postupu, ale ne vše, co jsem získal. Další nedostatek spatřuji v tom, že se autorka nedokázala zaměřit na jedno téma, tedy matematiku, ale děti testovala na další oblasti, které jsou také v práci prezentovány. Sice rozumím důvodům zařazení, které autorka vysvětluje, ale někdy méně je více. Takto byly zahlceny jak samotné zkoumané děti, tak je také čtenář.

Na konci výzkumu postrádám, stejně jako na jeho začátku, řádně zpracovanou přehlednou metodologickou kapitolu shrnující výsledky. Autorka to vše uvádí, ale opět deskriptivním způsobem bez jasného stanovení, co se ověřilo, co nikoli. Jelikož se výzkumem absolutně neprokázalo, že by vybrané děti s PAS měli nadání v matematice, nutí mě to přemýšlet, zda celý výzkum nebyl postaven špatně, ale to je na další diskusi. Můžeme vůbec u dětí s PAS, kde je variabilita poruchy tak zásadní, něco takového zkoumat na vzorku tří dětí z šesté třídy a tří dětí z deváté třídy, tedy na pouhých šesti dětech s diagnózou PAS? U těchto dětí autorce vyšlo, že nadáním nedisponují, ale to také nedisponovaly ani vybrané intaktní

děti, u jiných šesti dětí s diagnózou PAS může být situace zcela odlišná. Otázkou také zůstává složitost matematických úloh, které byly zvoleny. Byla míra obtížnosti přiměřená věku, postižení, stresu, únavě, testování cizí osobou apod.? Lze tedy vymezit přínos tohoto výzkumu? Obohatí takovýto výzkum edukační přístupy ve škole nebo rozšíří psychologické poznání z této oblasti nebo pomůže spokojenějšímu životu dětí s PAS s námi?

I přes četné výhrady, které mají být spíše vodítkem a radou autorce v její další výzkumné práci, mají nabídnout pohled odborníka z jiného oboru, protože kritická místa lze najít na každém díle, se domnívám, že autorka disertační práce prokázala schopnost vědecky pracovat a že je možné jí titul Ph.D. po doplnění požadovaného (viz níže) udělit.

Dotazy k obhajobě a žádost o doložení následujícího:

1. Prosím doložte rešerši aktuálních literárních zdrojů k tématu do roku 2019.
2. Prosím doložte rešerši výzkumů matematických i kognitivních dovedností dětí s PAS do roku 2019.
3. Prosím doložte správnou metodologii Vámi zvoleného výzkumu.
4. Prosím shrňte přínos Vaší práce pro: **1.** edukaci dětí s PAS, **2.** pedagogickou psychologii, **3.** pro každodenní život dětí s PAS.

V Brně dne 28. 10. 2019 doc. PhDr. Barbora Bazalová, Ph.D.